

УДК 811.111:378.147

Використання методу проектів у процесі навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей

Радміла Агаджанова

старший викладач кафедри іноземних мов,
Харківській національній економічній університет
Науковий керівник — *Т. Борова*, кандидат педагогічних наук

*Використання методу проектів
сприяє професійному розвитку майбутніх економістів*

Гучасний стан освіти можна окреслити як пошук нових ефективних шляхів підготовки спеціалістів. Підготовка майбутніх економістів має відповідати потребам соціально-економічної ситуації в Україні. Суттєвою передумовою підготовки та розвитку майбутніх економістів є їх активна участь в інноваційних процесах. Сьогодні підвищуються вимоги до творчого аспекту будь-якої діяльності, до розвитку особистісних якостей спеціалістів, а саме самостійності, винахідливості, відповідальності. Для виконання цих завдань у вищих навчальних закладах впроваджуються інноваційні науково-педагогічні технології, оскільки розвиток сучасних педагогічних технологій спрямовано на навчання студентів вмінню самостійно шукати потрібну інформацію, знаходити проблеми та шляхи їх раціонального вирішення, критично аналізувати отримані знання та використовувати їх на практиці. Однією з ефективних педагогічних технологій, яка відповідає вимогам, що зазначені вище, є метод проектів, сутність якого полягає саме у включенні студентів до процесу творчої діяльності. Впровадження методу проектів у процес навчання студентів економічних спеціальностей є доцільним тому, що центром уваги проектів є теми,

що викликають професійний інтерес у студентів.

Роботи багатьох учених, серед яких В. Монахов, В. Беспалько, Б. Лихачов, С. Смирнов, В. Євдокимов, І. Прокопенко, присвячені розгляду сутності педагогічних технологій. У свою чергу Е. Полат, Л. Серебренников, Н. Кочетурова, Н. Коряковцева та інші визначили можливості та ефективність застосування методу проектів у процесі навчання, зокрема у самостійній роботі студентів.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що, незважаючи на наявність праць з впровадження у навчальний процес різноманітних педагогічних технологій, зокрема методу проектів, залишається недостатньо висвітленою проблема використання методу проектів у процесі навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей.

Метою статті є аналіз особливостей використання методу проектів як інноваційної педагогічної технології у навчальному процесі, зокрема у процесі навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей. Для досягнення цієї мети вважаємо за потрібне зробити аналіз сутності понять «педагогічна технологія» та «метод проектів»; визначити особливості методу проек-

тів та виокремити його етапи; визначити ефективність використання методу проєктів у процесі навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей.

Провідні науковці, вивчають сутність поняття «педагогічна технологія» та його класифікацію. Отже, за визначенням В. Монахова «педагогічна технологія» — це «процес створення для потреб і можливостей особистості і суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку і саморозвитку людини в освітній установі, яка внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога» [1, с. 261]. В. Беспалько визначає, що «педагогічна технологія» — це змістова техніка реалізації навчального процесу. Він також вважає, що педагогічна технологія — це процес комунікації, або спосіб виконання навчального завдання, що передбачає застосування біхевіористської науки та системного аналізу для покращення навчання [2]. Б. Лихачов та С. Смирнов сприймають «педагогічну технологію» як сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі [3, 4]. У свою чергу В. Євдокимов та І. Прокопенко наголошують на тому, що «педагогічна технологія» — це «чітко наукове і точне відтворення педагогічних дій, які гарантують успіх» [5, с. 39].

В. Монахов наводить ще одне тлумачення терміну «педагогічна технологія». Це продумана в усіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проєктування, організації та проведення навчального процесу з безумовним визначенням комфортних умов для учнів і вчителя, оскільки там, де є взаємодія учасників

навчального процесу, продуктивність результатів зростає [1].

Враховуючи наведені вище тлумачення терміну «педагогічна технологія», зазначимо, що під використанням педагогічних технологій у навчальному процесі у сучасних умовах розуміється впровадження моделі спільної педагогічної діяльності з проєктування, організації та проведення навчального процесу, яка передбачає створення комфортних умов та взаємодію викладача і студентів, забезпечення покращення результатів навчання. Запропоноване визначення навчального процесу із використанням педагогічних технологій зроблено також на основі аналізу особливостей цих технологій, що наведені у науковій літературі. Отже, провідні науковці визначили наступні особливості сучасних педагогічних технологій. По-перше, процес навчання здійснюється у малих групах: студенти працюють індивідуально, в парах або групах. Студенти використовують різні завдання, обговорюють проблеми, розробляють проєкти, що пов'язані з їх майбутньою професією. По-друге, всі студенти беруть участь у самостійному пошуку інформації та об'єднують свої зусилля, що підвищує активність та вмотивованість кожного студента та гарантує ефективність спільної роботи. По-третє, викладач здійснює контроль за виконанням проєктів на окремих етапах, у тому числі із використанням комп'ютера, що дозволяє відстежити динаміку процесу опанування кожним студентом окремої теми [6]. На думку Н. Кочетурової, викладач також виконує роль координатора, експерта та додаткового джерела інформації [7].

В. Монахов, у свою чергу, визначаючи особливості педагогічних технологій, наголошує, що вони повинні задовольняти таким основним методологічним вимогам, критеріям технологічності, як концептуальність, системність, логічність процесу, керованість, ефективність, відтворюваність, єдність змістової і процесуальної частини, їх взаємообумовленість [1].

На сучасному етапі розвитку системи освіти провідними науковцями, серед яких Е. Полат, Л. Серебренников, Н. Кочетурова, Н. Коряковцева, запропоновано та обґрунтовано ефективність впровадження у навчальний процес педагогічної технології, яка відома у дидактиці під назвою «метод проектів». Е. Полат та Н. Кочетурова у своїх наукових працях провели дослідження історії виникнення та особливостей використання цього методу у навчальному процесі; визначили сутність терміну «метод проектів» та етапи здійснення проектної діяльності; обґрунтували ефективність використання цієї педагогічної технології у навчальному процесі, зокрема у процесі навчання студентів іноземній мові.

Розкриваючи суть терміну «метод проектів», Е. Полат зробила наголос на тому, що «метод» — це дидактична категорія, сукупність прийомів, операцій з опанування визначеної сфери практичного або теоретичного знання; це спосіб організації процесу пізнання. Отже, «метод проектів» передбачає спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка повинна завершитись цілком реальним практичним результатом, який оформлений тим чи іншим способом [8]. Дидактики та педагоги звернулися до цього методу для того, щоб вирішити свої дидактичні завдання. В основу методу проектів покладено ідею, яка є суттю поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні тієї чи іншої практично або теоретично вагової проблеми. Отриманий результат можна побачити, обдумати, використати у реальній практичній діяльності. Для того, щоб досягти такого результату, необхідно навчити студентів самостійно мислити, знаходити та вирішувати проблеми, використовуючи при цьому знання з різних областей знань, вміння прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів рішення, вміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки. Метод проектів завжди передбачає самостійну діяльність

студентів — індивідуальну, парну, групову, яка виконується протягом відведеного часу. На думку Е. Полат, метод проектів як педагогічна технологія об'єднує дослідницькі, пошукові, проблемні методи, що є творчими [8].

Отже, впровадження методу проектів у навчальний процес орієнтовано на інтеграцію та використання фактичних знань, набуття нових знань. На думку Л. Серебренникова, проектна діяльність розвивається по спіралі, кожен виток якої складається із деяких взаємопов'язаних етапів: пошукового, конструкторського, технологічного та аналітичного. Провідна ідея технології навчального проектування полягає у тому, що вона розглядає процес навчання як активне залучення студента до конструювання своїх власних знань та розуміє його як динамічний процес, під час якого студент використовує всі доступні йому джерела пізнання для побудови власного світогляду [9]. Н. Коряковцева розуміє проектну технологію як особистісно-орієнтовану технологію, яка реалізує навчання в співробітництві [10].

Таким чином, метод проектів має на меті створення умов для того, щоб студенти самостійно та охоче набували нових знань із використанням різноманітних джерел, вчилися використовувати отримані знання для вирішення пізнавальних та практичних завдань, отримували комунікативні вміння у процесі роботи у різних групах, розвивали дослідницькі вміння (вміння розпізнавати проблеми, збирати інформацію, спостерігати, проводити експерименти, аналізувати, формулювати гіпотези, узагальнювати), розвивали системне мислення [6].

Отже, враховуючи сказане вище, робимо висновок, що на сучасному етапі розвитку системи освіти популярність методу проектів обумовлена, по-перше, можливістю організації роботи студентів у малих групах з метою пошуку спільного рішення окремого творчого завдання та подальшого обговорення цих рішень. По-друге, поєднання теоретичних знань та їх практичного застосування для вирі-

шення окремих проблем сприяє розвитку професійних навичок студентів. По-третє, метод проектів сприяє природній інтеграції основних умінь та розвитку міжкультурної комунікативної компетенції.

Доцільно також зазначити, що успішність студентів у процесі виконання проектів обумовлена необхідністю її ефективної організації. Отже, виконання проектів здійснюється відповідно до наступних етапів, а саме: підготовка (визначення проблеми, відповідних цілей та завдань, гіпотези; обговорення методів дослідження), планування (визначення джерел інформації, засобів збору та аналізу інформації, подання результатів; встановлення процедури та критеріїв оцінки результатів і процесу; розподіл завдань та обов'язків серед учасників проекту), дослідження (збір інформації, рішення проміжних завдань), результати та / або висновки (аналіз отриманих даних, формулювання висновків), оцінка результатів і процесу (оформлення кінцевих результатів; підведення підсумків, коригування, заключні висновки).

Опираючись на визначення та основні ознаки педагогічної технології, ми наголошуємо, що метод проектів, який також запропоновано у Рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти для використання у процесі навчання іноземній мові, є певною послідовністю дій, виконання яких необхідне для одержання поставленої мети. На нашу думку, впровадження методу проектів у навчальний процес сприяє формуванню та розвитку навчально-організаційних, навчально-інформаційних, навчально-інтелектуальних та творчих, контрольних оцінних умінь та навичок, що є необхідним для студентів. Проектна діяльність студентів має свої переваги тому, що вона націлена на досягнення студентами практичного результату на основі та у процесі навчальної роботи. Виконуючи проекти, студенти засвоюють алгоритм творчої діяльності, навчаються самостійно шукати та аналізувати інформацію, інтегрувати та застосовувати отримані

знання та вміння та набувати нових знань та вмінь. Як зазначено у Рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти, виконання проектів допомагає подолати прогалину між вивченням мови та користуванням нею, заохочуючи студентів до того, щоб вони вийшли за межі аудиторії вищого навчального закладу та перенеслися у професійне середовище. Виконання проектів є цінним способом реального використання комунікативних умінь, набутих в аудиторії. На відміну від традиційного вивчення мови, де всі завдання підготовлені викладачем, виконання проектів покладає відповідальність за своє власне навчання на самих студентів [11].

Отже, використання методу проектів у процесі навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей має важливі переваги. По-перше, діяльність студентів зосереджена на вивченні змісту, а не конкретних мовних одиниць. Центром уваги проектів є життєві питання і теми, що викликають професійний інтерес у студентів. По-друге, виконання проектів зорієнтовано передусім на студента, хоча й викладач відіграє важливу роль, пропонуючи свою підтримку та рекомендації впродовж усього процесу. По-третє, проектна діяльність побудована на співпраці, а не на конкуренції. Студенти можуть працювати самостійно, у парах, у невеличких групах, або ж усією групою, щоб завершити проект, обмінюючись ресурсними матеріалами, ідеями та досвідом упродовж виконання проекту. По-четверте, діяльність з виконання проектів веде до справжньої інтеграції вмінь та обробки інформації з різних джерел, віддзеркалюючи життєві практичні завдання, з якими студенти зіткнуться у майбутньому професійному середовищі. По-п'яте, проектна діяльність студентів має кінцевий продукт (наприклад, усна презентація, стендова презентація, дисплей матеріалів, доповідь або вистава), яким можна поділитися з іншими, що надає проекту реального значення. По-шосте, виконання проектів мотивує, стимулює, уповноважує та захоплює. Це,

як правило, зміцнює впевненість студентів, самоповагу та самостійність, а також сприяє удосконаленню мовленнєвих умінь студентів, поглибленню знань з предмета і розвитку пізнавальних здібностей. Цінність проектної діяльності полягає не лише у кінцевому продукті, але й у процесі руху до кінцевого результату. Отже, діяльність студентів з виконання проектів орієнтується як на процес, так і на продукт, створюючи можливості для студентів розвивати швидкість і точність мовлення на різних етапах проекту.

Як вже було сказано вище, виконання проектів здійснюється поетапно. Пропонуємо три основні етапи виконання проектів з іноземної мови, враховуючи етапи, що визначені Е. Полат та Н. Кочетуровою та запропоновані у Рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти. По-перше, планування роботи в аудиторії, а саме: обговорюються зміст і рамки проекту, а також прогноуються конкретні мовленнєві потреби; приймаються рішення щодо способів збору необхідного матеріалу, запрограмованих співбесід та візитів. По-друге, виконання проекту: студенти вирушають у професійне середовище і виконують заплановані ними завдання. По-третє, аналіз та моніторинг роботи. Цей етап передбачає дискусії та відгуки на роботу, аналіз роботи в групах і самоконтроль [8, 7, 11].

Для з'ясування ефективності впровадження методу проектів у навчальний процес зробимо аналіз діяльності кафедри іноземних мов Харківського національного економічного університету, яка має багаторічний досвід з організації та виконання проектів з іноземної мови серед студентів економічних спеціальностей, що вивчають дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Поглиблене вивчення іноземної мови». З метою визначення рівня сформованості вмінь, що необхідні для виконання проектів, та динаміки їх розвитку, було проведено опитування студентів першого та другого курсів ХНЕУ, що вивчають дисципліну «Іноземна мова за професійним спря-

муванням». Згідно з результатами опитування, 85 % студентів першого курсу протягом першого семестру мають труднощі у самостійному обранні цікавої теми проектів та визначенні проблеми та мети проекту. Вони також не можуть приймати активну участь в обговоренні структури проектів, розробці плану та в обговоренні теми проектів іноземною мовою, оскільки ще мають обмежений лексичний запас. Зрозуміло, що на цьому етапі вони потребують допомоги з боку викладача. Отже, на першому курсі студенти під керівництвом викладача обирають пару чи групу для виконання проекту, або працюють індивідуально; знаходять цікаву тему за професійним спрямуванням та займаються пошуком літератури; складають план роботи, визначаючи її мету та проблеми. Протягом другого семестру першого курсу, вже маючи необхідний запас лексики за професійним спрямуванням, студенти готують проміжні презентації звітів, приймають участь в обговоренні тем інших проектів; вчаться оцінювати свої досягнення та аналізувати досягнення інших. На другому курсі у переважній більшості студентів (80 %) вже сформовані наведені вище вміння та навички, тому вони готові представити свої проекти для обговорення у своїх аудиторних групах та делегуються для участі у щорічній науковій конференції. За результатами проведених досліджень студенти публікують свої наукові статті. Відповідно до результатів анкетування, у 98 % студентів третього курсу, які обрали вивчення дисципліни «Поглиблене вивчення іноземної мови», вже сформовані необхідні вміння, тому вони більш самостійно виконують свої проекти відповідно до визначених етапів. Вони також, маючи досвід з участі у попередній науковій конференції та порівняння своїх досягнень з іншими, обирають більш цікаві та актуальні теми проектів, які пов'язані з їх майбутньою професією. Потрібно зазначити, що студентів приваблює творчий аспект проектної діяльності, яка сприяє розвитку особистісних якостей майбутніх спеціалістів, а саме самостій-

ності, винахідливості, відповідальності. Викладач на цьому етапі виконує роль консультанта і здійснює проміжний та заключний контроль.

Як бачимо, результати анкетування свідчать про те, що відбувається позитивна динаміка у розвитку навчально-організаційних, навчально-інформаційних, навчально-інтелектуальних та творчих, контрольних-оцінних умінь та навичок, що є необхідними для студентів у процесі виконання проектів. Цьому сприяє якісна організація підготовки, виконання та оцінювання проектів, яка досягається завдяки використанню методичних рекомендацій до виконання проектів, розроблених кафедрою іноземних мов на основі Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти. Адже студенти мають можливість ознайомитись із переліком тем, етапами та вимогами щодо виконання проектів, критеріями їх оцінювання. Потрібно зазначити, що оцінювання є важливим етапом діяльності студентів з виконання проектів. Оцінювання проектів може бути поточним (моніторинг упродовж усього проекту) та підсумковим (офіційні індивідуальні та групові презентації, наприклад, наприкінці проекту).

Поточне та підсумкове оцінювання мають свої особливості. Так, поточне оцінювання здійснюється на різних етапах проекту і включає в себе: оцінювання коротких звітів про стан справ; самооцінювання та оцінювання групи на підставі щоденників, заповнення бланків та опитувальників; зовнішнє оцінювання викладачами іноземних мов та спеціальних дисциплін і таке інше. Увага зосереджена на динаміці групи, якості групової роботи та мовному й пізнавальному розвитку. Можна оцінювати внутрішній розподіл завдань та обов'язків, докладання зусиль, ставлення до роботи, внесок у справу, здатність співпрацювати й позитивно реагувати на різні думки та позиції. Поточне оцінювання здійснюється завдяки зворотному зв'язку з викладачем та однокурсниками як в ус-

ній, так і в письмовій формі на всіх етапах виконання проектів.

Підсумкове оцінювання стосується якості проекту і його презентації. Цей вид оцінювання охоплює три аспекти проекту. По-перше, якість змісту продукту. Продукт оцінюється з точки зору послідовності, оригінальності, відповідності майбутній професійній діяльності та освіти студентів, досягнення проектних цілей і таке інше. В орієнтованих на спеціальність проектах необхідними є відгуки викладачів спеціальних дисциплін щодо підтвердження результатів. По-друге, якість презентації продукту. Усні та письмові презентації оцінюються з точки зору їх відповідності цілям і змісту проекту, їх чіткості, логічній послідовності та різноманітності. Оцінюються також уміння робити презентації, участь усіх членів групи в презентації і дискусії. По-третє, використання мови. Написання й презентація звіту про проект, а також контрольне заняття, проводяться іноземною мовою. Оцінюється не рівень володіння мовою студентів як такий, а їх здатність ефективно користуватися іноземною мовою під час виконання проекту, а також успішно повідомляти інших про результати своєї роботи.

Аналіз досвіду роботи кафедри іноземних мов ХНЕУ з використання методу проектів дозволяє зробити висновок, що застосування цієї сучасної педагогічної технології у процесі вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей сприяє особистісному та професійному розвитку, появі інтересу до себе, оточення, предмета та інструментів праці своєї майбутньої професії. Специфіка виконання проектів сприяє заглибленню студентів у спільну діяльність, дозволяє зробити якісний перехід майбутніх студентів-економістів від поверхового розуміння своєї професії до більш глибокого та творчого.

На наступному етапі дослідження планується розробка моделі проектної діяльності студентів для здійснення моніторингу її виконання з боку викладачів та самомоніторингу з боку студентів.

Література

1. *Монахов, В. М.* Аксиоматический подход к проектированию пед. технологий // Педагогика. — 1997. — №6. — С. 26–31.
2. *Беспалько, В. П.* Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. — М. : Педагогика, 1989. — 204 с.
3. *Лихачев, Б. Т.* Педагогика: курс лекцій : учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений и слушателей ИПКи ФПК / Б. Т. Лихачев. — М. : Прометей, Юрайт, 1998. — 464 с.
4. *Смирнов, С. Д.* Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / С. Д. Смирнов — М. : Изд. центр «Академия», 2003. — 304 с.
5. *Прокопенко, І. Ф.* Сучасні педагогічні технології : навч. посібник / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. — Харків : Колегіум, 2008. — 344 с.
6. *Сучасні педагогічні технології у вищій освіті* : збірник матеріалів І між-вузівської науково-педагогічної конференції 06 квітня 2007 р. — Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2007. — С. 22–25.
7. *Кочетунова, Н.* Метод проектов в обучении языку: теория и практика [Электронный ресурс] / Н. Кочетунова. Режим доступа: <http://www.itlt.edu.nstu.ru/article4.php>
8. *Полат, Е. С.* Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностр. яз. в школе. — 2000. — № 2, 3.
9. *Серебренников, Л. Н., Солдатов, В. В.* Проектно-технологические подходы в подготовке учителя [Электронный ресурс] / Л. Н. Серебренников, В. В. Солдатов. Режим доступа: http://www.yspu.yar.ru/vestnik/pedagogicheskiy_opyt//11
10. *Коряковцева, Н. Ф.* Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: пос. для учителей. — М. : Аркти, 2002. — 176 с.
11. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.* — К. : Ленвіт, 2003. — 272 с.

14.10.2011